

Zaniklá středověká vesnice Bystřec

Jedovnice, okr. Blansko, Jihomoravský kraj

Polovina 13. století – počátek 15. století

  5 km

Navigační bod: N 49°19'22.39",
E 16°47'57.54".

 *Prezentace základů usedlosti č. XI. Foto R. Stránská
2015*

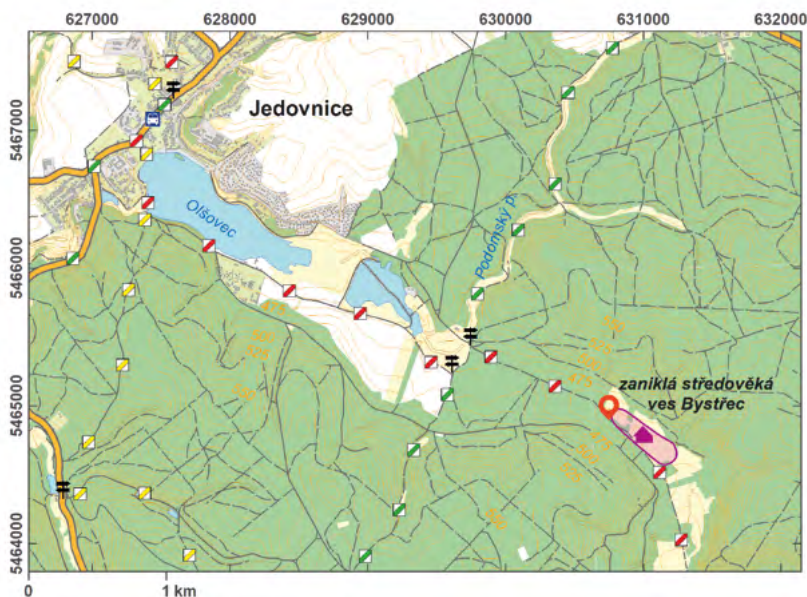
Přístup: Pěšky z městyse Jedovnice od informačního centra (Palackého ulice) cca 5 km po červené turistické značce okolo rybníků Olšovec, Budkovan a Dubového rybníku do údolí Rakoveckého potoka.

Význam: Zaniklá středověká vesnice Bystřec zkoumaná systematickým *archeologickým výzkumem Moravského zemského muzea v Brně. Archeologický výzkum patří svým rozsahem k největším ve střední Evropě a přinesl velké množství poznatků, a to především o vývoji vesnického domu a urbanistické podobě středověké vesnice.

Historie: Osada byla založena v rámci tzv. velké kolonizace ve 13. století pány z Holštejna, kdy bylo v oblasti Dražanské vrchoviny založeno asi 22 vesnic. Kolonizace probíhala ve dvou vlnách, první byla tvořena domácími kolonisty, ve druhé, kdy byla založena většina vesnic včetně Bystřece, se jednalo o kolonisty pravděpodobně z Dolního Rakouska. První písemná zmínka je ve výčtu vesnic panství z roku 1349, kde je vesnice uvedena pod názvem Mehrlinslag. Od roku 1371 se název objevuje v české podobě jako Bystric nebo Bystřec. Po smrti markraběte Jana Jindřicha v roce 1375

dochází ke sporům mezi jeho syny Joštem a Prokopem; do těchto bojů se zapojili i Holštejnové. Do roku 1397 je datována zpráva o jejich značném loupežení a zánik vesnice požárem na počátku 15. století je tak pravděpodobně spojen buď s odvetnými akcemi, při nichž byla loupežnická sídla likvidována, nebo šlo o prosté loupežení

jiné bojové skupiny. Vesnice je zmiňována jako součást holštejnského panství ještě k roku 1437, což svědčí o skutečnosti, že některé usedlosti byly obnoveny i po násilném zániku vesnice. K roku 1464 je v písemných pramenech uváděna jako pustá.

↑ Prezentace základů usedlosti č. X. Foto R. Stránská 2015

↑ Pohled na lokalitu od jihovýchodu. Foto R. Stránská 2015

Popis: Vesnice byla založena v údolí po obou březích Rakoveckého potoka, v nadmořské výšce 451–462 metrů, na cestě spojující dvě středověká centra – Jedovnice s tvrzí a Račice s hradem. Dnes se jedná o plochu přibližně 600 x 200 metrů, na jejíž jižní straně jsou patrné výrazné terénní vlny, které byly využity pro stavbu domů.

Původní vesnici tvořily usedlosti po obou březích potoka, rozmístěné přibližně v linii dvou nerovnoběžných přímk. Na přelomu 13. a 14. stol. byla urbanistická podoba upravena, jižní strana byla založena podle přímk a na starší zástavbu navázaly nové usedlosti. Na severní straně zástavba částečně zanikla z důvodu opakujících

↑ Pohled na lokalitu od severozápadu. Foto R. Stránská 2015

se záplav v důsledku odlesnění svahů nad nimi. Nové usedlosti vznikly na méně strmé západní straně údolí a jejich rozmístění respektovalo průběh potoka a terénní konfiguraci. Zástavbou obou břehů potoka se vesnice řadí mezi dlouhé lesní lánové vsi.

Na lokalitě byl od roku 1975 prováděn systematický *archeologický výzkum, při kterém byl odkryt celý půdorys vesnice. Z období největšího rozkvětu vesnice ve 14. století bylo doloženo 19 usedlostí, tvořených převážně obytnou jizbou a různým počtem hospodářských stavení. Různý počet *komor (od dvou do osmi) v těchto usedlostech dokládá i značné majtkové rozdíly mezi obyvateli vesnice. Archeologickým výzkumem byly doloženy stavby kůlové, srubové konstrukce, celokamenné komory (sýpky) a přístřešky lehké dřevěné konstrukce. Velké množství zjištěných movitých nálezů, především keramiky a železných předmětů, dokládá násilný zánik vesnice, kdy prchající obyvatelé zanechali na místě většinu svého majetku. Na základě výsledků archeologického výzkumu a *geofyzikálního měření je tak možné rekonstruovat způsob založení vesnice, vyměření parcel i jejich návaznosti na zaniklou *plužinu (pole) v bezprostředním okolí vesnice. Na jižním okraji lokality jsou umístěny informační tabule a základovým zdívkem je prezentován půdorys ojedinělého *trojdílného domu s velkou celokamennou komorou, který byl jako je-

diný obnoven po násilném zániku vesnice. Na jihovýchodním okraji vesnice, kde louka přechází v pás lesa, jsou prezentovány základy největší usedlosti s unikátním nálezem studny, doposud jediné zjištěné na zaniklých vesnicích na Moravě. [rs]

Literatura: Černý 1992, Belcredi 2006a.

Okolí:

- (1) Ruprechtov (VY), zaniklá středověká vesnice Vilémov: N 49°19'2.88", E 16°49'21.96" (1,5 km).
- (2) Jedovnice (BK), zaniklá středověká vesnice Budkovany: N 49°19'46.57", E 16°46'20.97" (2,5 km).
- (3) Ježkovice (VY), pravěké hradiště Černov: N 49°18'6.90", E 16°52'2.99" (5 km).
- (4) Rychtářov (VY), hrad Kuchlov: N 49°19'43.99", E 16°52'59.17" (5,7 km).